

## PARSHAT CHAYEI SARAH 2019 - SOURCE SHEET

[www.rabbidunner.com](http://www.rabbidunner.com)

### 1. BEREISHIT 25:1-6 – ABRAHAM GETS MARRIED, TO HIS THIRD WIFE

וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קֵטוּרָה. וַתֵּלֶד לוֹ אֶת זִמְרָן וְאֶת יֶקֶשׁוּ וְאֶת מִדְּן וְאֶת מִדְּיָן וְאֶת יִשְׁבָּק וְאֶת שׁוּחַ.  
וַיִּקְשֹׁן לֵד אֶת שָׂבָא וְאֶת דָּדָן וַיִּבְנֶי דָּדָן הָיוּ אֲשׁוּרִים וְלֶטְוִשִׁים וְלִמְמִים. וַיִּבְנֶי מִדְּיָן עֵיפָה וְעֶפְרָי וְחִנֹּךְ וְאֶבְיָדָע  
וְאֶלְדָּעָה כָּל אֵלֶּה בְנֵי קֵטוּרָה. וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם  
מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל אֶרֶץ קְדָם.

1. And Abraham took another wife and her name was Keturah. 2. And she bore him Zimran and Jokshan and Medan and Midian and Jishbak and Shuah. 3. And Jokshan begot Sheba and Dedan, and the sons of Dedan were Ashurim, Letushim, and Leumim. 4. And the sons of Midian [were] Ephah and Epher and Enoch and Abida and Elda'ah; all these were the sons of Keturah. 5. And Abraham gave all that he possessed to Isaac. 6. And to the sons of Abraham's concubines, Abraham gave gifts, and he sent them away from his son Isaac while he [Abraham] was still alive, eastward to the land of the East.

### 2. RASHI – KETURAH IS HAGAR

קטורה. זו הגר, ונקראת קטורה על שנקאים מעשיה פקטרת (בראשית רבה)...

KETURAH — This is Hagar. She was named Keturah because her deeds were as beautiful (sweet) as "Ketoreth" incense (Genesis Rabbah 61)...

### 3. CHOMAT ANACH (CHID" A) – A NUMERICAL ASSOCIATION

"אשה ושמה קטורה" בגימטריא "זו היא הגר (ה)מצרית". רבינו אפרים ז"ל בפירוש כתב יד :

"A wife and her name was Keturah" has the same 'gimatria' (977) as "this is Hagar (the) Egyptian". So says Rabbeinu Ephraim z"l in his manuscript commentary.

### 4. IBN EZRA/RASHBAM – KETURAH IS NOT HAGAR

**Ibn Ezra:** Keturah cannot be Hagar as in verse 6 it refers to "Abraham's concubines" in the plural.

**Rashbam:** According to the plain meaning of the text this woman is not Hagar.

### 5. SHADA" L – WHY ARE KETURAH AND HER CHILDREN MENTIONED AT ALL, AND WHY HERE?

ויוסף אברהם וגו': אין ספק, שהיה זה זמן הרבה קודם לכן, ולא אחר מיתת שרה. ואין מוקדם ומאוחר בתורה, כי המתין להזכיר ענין זה אחר כל קורות אברהם וסמוך למיתתו, מפני שאין לו שייכות עם עניני בני ישראל. ולא נכתב אלא להודיע כי ה' ברך את אברהם בריבוי הזרע ושברכת אב המון גוים נתתיך נתקיימה, כי מלבד ישראל אומות אחרות יצאו ממנו; ולפיכך נכתבו ג"כ בני ישמעאל. והנה האשה הזאת אין ספק שלא היתה אלא פילגש, כי למטה (וי) הוא אומר ולבני הפלגשים אשר לאברהם; ולא מצאנו פילגשים לאברהם אלא זו והגר. וכן בדברי הימים (אי' ל"ב) ובני קטורה פילגש אברהם.

## **6. RAMBAN – WAS KETURAH A “WIFE” OR A “CONCUBINE”? (AND WAS SHE HAGAR?)**

**ולבני הפילגשים אשר לאברהם** על דרך הפשט בעבור שנאמר לו (לעיל כ"א י"ב) "כי ביצחק יקרא לך זרע" לא בזרע אחר, היו כל נשיו אצלו פילגשים ולא היו נחשבות לנשים שאין זרען ביורשיו, כי הגר שפחת שרה פילגשו היתה, אבל קטורה "לאשה" לקח לו ואם היתה שפחה בביתו ולקחה לפילגש לא היה אומר "ויקח אשה ושמה קטורה", רק תקרא פילגש בכתוב מפני הטעם שפירשתי. ובדברי הימים (א א לב) כתוב וּבְנֵי קְטוּרָה פִּלְגֶשׁ אֲבָרָהּ.

The plain meaning of the text is [that Keturah is referred to as one of the concubines] because it was said to [Abraham by God] "your named offspring will come through Isaac" (Gen. 21:12) i.e. not any other offspring, and he therefore considered all his other wives as concubines. They were not considered as wives, as their offspring would not be among his heirs. For Hagar, Sarah's maidservant, was his concubine; but Keturah was taken as [a full-fledged] wife, for if she would have been a maidservant in his house and he then took her as a concubine the Torah would not have said "and he took a 'wife' whose name was Keturah". And yet, despite this, she's called a concubine by the Torah for the reason I mentioned. And in I Chronicles (1:32) it is written "And the sons of Keturah the 'concubine' of Abraham".

## **7. NETIVOT SHALOM – MARRYING HAGAR & KETURAH WAS A SPIRITUAL STRATEGY**

הנה פרשה זו טעונה ביאור: לשם מה היה אברהם צריך לזה? הרי כבר אמר לו הקב"ה "כי ביצחק יקרא לך זרע", היינו ביצחק לבדו? ובמיוחד לפי מש"נ להלן ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו, ותרגם יונתן בן עוזיאל: "ותרכינון מעילוי יצחק", היינו שגירש אותם. ואם לבסוף גירשם, לשם מה היה צריך זאת מלכתחלה?

ובמדרש איתא (ב"ר ס"א) ... וְיִסְף אֲבָרָהּ וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשָׁמָּה קְטוּרָה (בראשית כה, א) כְּתִיב (תהלים א, א): אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הִלֵּךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים וּבְדַרְךְ חֲטָאִים לֹא עָמַד וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יָשָׁב -- "אֲשֶׁר לֹא הִלֵּךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים", זֶה דוֹר הַפְּלִגָּה. "וּבְדַרְךְ חֲטָאִים לֹא עָמַד" אֵלּוּ אֲנָשֵׁי סְדוֹם... "וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יָשָׁב" זֶה אֲבִימֶלֶךְ... ועל דרך זה דורש שם המדרש את כל הפסוקים באותו פרק על אברהם, עד (תהלים א, ג): וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ, אֵלּוּ בְנֵי קְטוּרָה, שְׁנֵאֲמַר: וְיִסְף אֲבָרָהּ וַיִּקַּח אִשָּׁה. והיינו שזו ההצלחה הגדולה ביותר של אברהם אבינו. ולכאורה הדבר מופלא לקרוא דווקא על זה "וכל אשר יעשה יצליח", והלוא בהמשך המדרש נאמר, זמרן שהיו מזמרין לע"ז, יקשן שהיו מקישין בתוף לע"ז, והיינו שהיו אדוקים ביותר בע"ז. ומה ההצלחה הגדולה של אברהם בבני קטורה?

ובעצם הפסוק יש לדקדק, דכתיב "ויקח אשה ושמה קטורה" -- מדוע לא כתיב "ויקח לו אשה", כמו דכתוב לעיל לגבי שרה, "ויקח אברם ונחור להם נשים"? וכן צריך באור במה דכתוב "ויקח אשה", ולהלן כתיב "ולבני הפילגשים" חסר י' שמרומז לקטורה כדאיתא במדרש, נמצא שהיתה פלגש ולא אשה, וכן כתיב גם בדברי הימים "ובני קטורה פילגש אברהם", ויש לבאר הסתירה בזה.

ובספר שפתי כהן עה"ת [מהמקובל המפורסם הרב מרדכי הכהן] מבאר הענין שלקח אברהם את קטורה, שהוא כדי להוציא שאר הקליפות לחוץ כדי שישאר הפרי זך בלי שום ערבוב. וכתב על זה בבאר משה שאף שזה היה גם ענין לידת ישמעאל, אכן היות וענינו של אברהם אבינו הוא ב' דברים, מדת החסד והאהבה ומדת האמונה, לכך היה צריך הן לישמעאל שנולד מהגר, שזה היה להפריד את הסיגים ממדת החסד והאהבה, שאברהם הכניס את כל הסיגים האלו בישמעאל... וע"י שגירשו מעל פניו הפריד את הסיגים ממדת החסד והאהבה, כדי שישארו החסד והאהבה שלו טהורים בלא תערובת סיגים. ובנוסף לזה היה גם ענין בני קטורה, לזכך את מדתו העיקרית שהיה ראש לכל המאמינים והפיץ אמונה בעולם, שגם באמונה יש בחינת סיגים כמו אמונות תַּפְּלוֹת וכדומה, והיה צריך להפריד את הסיגים מהאמונה כדי להנחיל אחריו ליצחק כח אמונה

טהורה בלא תערובת סיגים. ע"כ לקח את קטורה כדי להוליד בנים ממנה ולתת בהם את כל הסיגים של אמונה, וכמו שנאמר בהם במדרש שכל שמותיהם ע"ש עבודתם לע"ז, והכל היה כדי שאחרי כן יגרשם ויפריד הסיגים מהאמונה, ואז ינחיל ליצחק ולזרעו זרע אברהם אוהבו אמונה טהורה מסיגים. ועפ"ז מיושב היטב מדוע לא כתיב "ויקח לו אשה" שלא היו ליקוחין אלו בשבילו, ורק כדי להוליד ממנה בנים להכניס בהם את כל הסיגים של אמונה. ומבואר נמי סתירת הפסוקים אם היתה אשה או פילגש, שבאמת לקחה לאשה אך המטרה היתה לפלגש...

...והיינו דהקב"ה ברא את העולם באופן שבכל דבר יש תערובת סיגים, והיות שהאמונה צריכה להיות טהורה ואסור שיהיו בה סיגים, ע"כ היה אברהם צריך לבני קטורה כדי שיבררו את סיגי האמונה. והביאור בזה, דהנה במדות אלו, מדת החסד והאהבה ומדת האמונה, שהם מדותיו של אברהם אבינו, יש בהם בחינת פגמים וחסרונות, שאף שהמדה נטולה מסיגים אבל חסר בה שלמות, ויש עוד יותר גרוע שזה ענין הסיגים. מדת החסד יש שהיא פגומה וחסרת שלמות, על פי היסוד המבואר בספה"ק דברי משה להרה"ק ר' משה דולינר תלמיד הבעש"ט הק' זי"ע (פר' קדושים), בפסוק "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו", שבכל מצוה שיהודי מקיים, כאשר עושה את מעשה המצוה הגשמי משום שכך צוני ה' אלוקי, הריהו מעורר עי"ז את שרשי המצוה למעלה וממשיך על עצמו קדושה משורש המצוה. ואין יהודי מסוגל מעצמו להמשיך קדושה עליו מהשורש למעלה, רק ע"י שמקיים את המצוה כאשר צוני ה' אלוקי, שבזה הינו ממשיך את שורש הקדושה של המצוה ... ובזה מבאר הכתוב איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, דהנה מצות כבוד אב ואם שרשה הוא אבא עילאה ואימא עילאה שהם חכמה ובינה, שמהם נמשכים כל המדות ... והגויים המקיימים כבוד אב ואם למעשה, אף שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אינם ממשיכים קדושה משורש המצוה בזה, שהרי אינם עושים זאת כאשר צוני ה' אלוקי...

וזהו פי' "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו", שמצוה זו היא הכנה לשבת, כי אין יהודי מסוגל להמשיך קדושת השבת אלא כאשר יטהר את המוחין שלו, ולזה הדרך ע"י איש אמו ואביו תיראו, שע"י הוא ממשיך את הקדושה והמוחין של חכמה ובינה שמהם נמשכים כל המדות, וזוכה לאת שבתותי תשמורו. ועל דרך זה י"ל בענין מדת החסד, דהנה גם אצל גוים יש חסד, אך "חסד לאומים חטאת" (משלי י"ד ל"ד), משום שאינם עושים זאת כאשר צוני ה' אלוקי, והרי זה פגם וחסרון שלמות במדת החסד.